

TÍÐARGREIN

og líka suður til Bulgaria.

Afturat ráðari hermegi verða allar hugsandi snildir brúktar fyri at røkka málinum um eitt sterkari Russland. Sagt verður, at Putin fíggjar nationalistiskar politiskar flokkar og politikarar, ið hótta samanholdið í Europa og ES. Eisini skal Russland í sínum "politiska kríggi" leggja stjórnir undir búskaparligt trýst, keypa sær vald við bíligari olju og gassi, reka harðrenda propagandu, bróta inn og leypa á onnur lond umvegis internetið, og so framvegis.

Einki er heilagt.

Ótrygggleiki í Europa

Fríi vesturheiminum vónaði sjálv-sagt at varandi friður fór at valda, eftir at Berlin-múrurin fall í 1989, og eftir at Sovjetsamveldið syndraðist í 1991.

Øktur heimshandil, globalisering og samstarv millum lond skuldi flyta heimin fram á leið og varðveita friðin eftir Kalda Kríggjð. Meiningin var eisini, at londini í fyrrverandi Sovjetsamveldinum skuldu gerast demokratiskir samstarvspartnarar.

Fríi heimurin hevur tó fingið aðra bók at lesa í. Vit eru nú eftir fáum árum næstan sett aftur í Kalda Kríggjð, og okkara partur av heiminum er vorðin munandi ótryggari.

Fleiri viðurskifti hava viðvirkað til hesa gongd:

- Eftir 9/11-álopini í USA og kríggini í Irak, Afghanistan og Sýrialandi er yvirgangur frá Al Qaeda, ISIL o.ø. skolaður inn yvir Europa, og nógv í okkara heimsparti verða radikaliserað.
- Vanlukkulig flóttafólkastreymarnir úr Miðeystri og Afrika til Europa, skapa órógv, ótrygguleika og konfliktir nógvastaðni.
- Brexit kom óvart á og skapar álvarsligar samhangstrupulleikar í Europasamveldinum.
- Donald Trump er kosin forseti í USA. Hann ætlar at avbyrgja

USA frá umheiminum við "America First"-politikkinum, og hóast bæði varaforsetin, Mike Pence, og verjumálaráðharrin, James Mattis, hava verið í Týsklandi og sagt, at USA stuðlar NATO, so hevur Trump sáðað álvarsligan iva um NATO-samstarvið og serliga grein 5 í NATO-sáttmálanum.

- Tjóðartingsvalið í Týsklandi og forsetavalið í Fraklandi seinni í ár kunnu gera støðuna í Europa upp aftur ótryggari, um t.d. Angela Merkel fellur sum kanslari, og Marine Le Pen gerst ein veruligur maktfaktorur í Fraklandi.

Sostatt er Europa, sum vit kenna tað, broytt eftir stuttari tíð, og fleiri broytingar eru ávegis.

Hetta umskifti er álvarsligt, tí líka síðani stríðsárini hevur Europa staðið saman og harumframt stuðlað seg til "Pax Americana" (amerikanska friðin). USA hevur verið garantur fyri stabiliteti og friði í Europa í meira enn 70 ár, men tann støðan er ikki so viss longur.

Russisk kjarnorku-bumbuflogfór nærhendis Føroyum er ein beinleiðis avleiðing av hesum.

Føroyar mugu hava greiða støðu

Hvussu skulu vit í Føroyum fyrrihalda okkum í hesi politisku rembingartíð? Hvussu skulu vit virka, nú stórpólitikkurin er ótilrokniligur, og Europa er ótryggari og tykist politiskt trilvandi? Hvat er at gera, nú hernaðarlaga virkseimið

Sonevnda grundlógararbeiðið hjá 14. september-samgonguni – og ætlaða fólkatakvøðan um at loysa frá Ríkisfelagsskapinum – er í sjálvum sær ein og trygdarpolitiskur váði. Signalið er ikki til at taka feil av, og í einum ótryggum heimi kunnu onnur at gera sær dælt av hesum

Edmund Joensen

kring oyggjar okkara og í Norðuratlantshavi sum heild økist?

Føroyar mugu hart og týðiliga staðfesta og boða frá, at vit ikki bert eru saman við Danmark í Ríkisfelagsskapinum við felagsuttanríkis-, verju- og trygdarpolitikki. Vit mugu eisini greitt geva til kennar, at Føroya land hoyrir heima í fría vesturheiminum, har ið NATO er garantur fyri okkara trygd.

Nyttuleyst er at halda fast við avgamlar og stirvnar doktrinir um, at Føroyar skulu "haldast uttan fyri allar hernaðarsamgongur". Slíkur politikkur dugur ikki í dag.

Allur naivitetur má burtur

Øll vita, at Føroyar hava forvunnið og forvinna framvegis ovurstórar upphæddir við at hava handilsligt samstarv við Russland. Umleið ein triðingur av laksaútflutninginum fer til Russlands, ið framvegis merkir handilssanktiónirnar úr Europa og USA.

Spurningurin er, um tað er í lagi at Føroyar hava ovurstóran handil við eitt Russland, ið gerst alt meira stríðshugað?

Sum gamal forrætningsmaður, reiðari, fiskavøruframleiðari og -útflytari, vil eg undirstrika, at einki forgjørt er í hesum. Sjálvur havi eg havt samvinnu við russar, og tað við góðum royndum.

Kortini krevst, at vit í Føroyum ikki eru naiv, tá ið tað kemur til samvinnu við Russland.

Ikki er tað so langt síðani, at eg hitti NATO-aðalskrivaran, Jens Stoltenberg, og sum fólkatings-

umboð fyri Føroyar spurdi eg hann, hvussu NATO sær uppá Føroyar-Russland sambandið.

Hann svaraði avgjørdur, at so leingi hernaðarlaga verjan er sterk og væl dubbað, er neyvan nakar vandi við, at Føroyar hava tætt handilssamband og fiskivinnusamstarv við Russland, hóast landið gerst støðugt aggressivari. Hinvegin ávaraði Stoltenberg staðiliga, at um hernaðarlaga verjan av Føroyum er veik, so er vandi fyri, at handilssambandið við Russland kann verða misbrúkt trygdarpolitiskt.

Flestu munnu síggja, at hetta er álvarsligt. Av tí sama er ómetaliga umráðandi, at umheimurin – og Russland – veit, hvar Føroyar hoyra heima, nú stórpólitisk togtogan er um ávirkan og vald í Europa og í heiminum í dag.

Harumframt hevði tað eisini verið positivt, um NATO og/ella danska sjó- og loftverjan frameftir eru sjónligari og meira til staðar á føroyskum øki.

Landsstýrið má vakna

Onga løtu ivist eg í, at tey, sum sita í ávísu sessum í landsstýrinum og landsumsitingini, munnu vita, hvat ið fyriferst kring okkum, og hvørjar hóttanir gera seg galdandi.

Kortini bendir lítið á, at landsstýrið ger nakað aktivt fyri at tryggja og vísa umheiminum væl og virðiliga, at Føroyar eru partur av donskum uttanríkis-, verju- og trygdarpolitikki, og at okkara land- og sjóøki stendur undir NATO-verju.

Heldur er tað tvørturímóti. Vit hava sæð, hvussu bæði Tjóðveldi og Javnaðarflokkurin støðugt trampa á Christiansborg og óseriøst vísa ónøgd við danskan verju- og trygdarpolitikkk. Eisini verður støðugt knarrað um, at danskur og føroyskur uttanríkispolitikkur skulu skiljast sundur. Hetta er óbúgið og tekur ikki hædd fyri trygdini í Føroyum.

Hvat nyttar tað at hava fólkatingsumboð, sum fyri tað mesta brúka Fólkatingið til undirhald og sum ein skemtipall, har ið spurt verður, hvussu Løkke hevur tað, og at forsætisráðharrin eigur at lurta eftir vermóðir sínari, tá ið tað ræður um politikk?

Sonevnda grundlógararbeiðið hjá 14. september-samgonguni – og ætlaða fólkatakvøðan um at loysa frá Ríkisfelagsskapinum – er í sjálvum sær ein og trygdarpolitiskur váði. Signalið er ikki til at taka feil av, og í einum ótryggum heimi kunnu onnur at gera sær dælt av hesum.

Tess meira, ið gjørt verður fyri at skekka Føroyar burtur úr samstarvinum í Ríkisfelagsskapinum, og jú meira landsstýrið arbeiðir fyri at avbyrgja okkara land, tess størri er vandin fyri, at aðrar kreftir kunnu fáa ávirkan og vald.

Føroyar á nýggjum hermóti

Her at enda vil eg vísa á eina frágreiðing frá stovninum CEPA (Center for European Policy Analysis).

Frágreiðingin nevnist "Komandi Ódnin" og vísir á, at Estland, Letland, Litavia, Danmark, Svøríki, Finnland, Noreg og Ísland eru "nýggja europeiska hermótið", eftir at Russland í 2014 er farið inn í Ukraina og sama ár legði Krim inn undir seg.

Einki er meira náttúrligt enn at hugsa, at Føroyar eisini eru partur av hesum nýggja hermóti, og at geopolitiski týðningurin hjá Føroyum aftur er brand aktuellur.

CEPA sigur seg ivast í, um nevndu lond eru før fyri at verja seg, um Russland ger bart og leypir á.

Hetta eigur at vekja álvarsligar tankar hjá landsstýrinum, sum má syrgja fyri hollum samstarvi í Ríkinum og í NATO um trygdina hjá Føroyum og føroyingum.

KJAK

Plastikkfellan

Oddvør Johansen

Ókeypiss plastposar, ókeypiss plasthandskar, bikør, koppar, súgvurør, gafflar, skeiðir, kakaofløskur, skund-

verðailøt, vit kunnu blíva við. . . Í dag oysa handlar, kioskir og bensinstøðir plastikk út í nærum-hvørvið og natúrina.

Í grundini er plastikk eitt frálíkt tilfar. Bíligt at framleiða og húsarhaldini, sjúkhúsverkið og røktarheim hava stóra gleði av hesum. Tað verður koyrt til renovatiónina og brent forsvarliga, og so skuldi alt verið gott.

Tað er tað ikki. Tað vísir seg nú, at stórir partar av heimsins høvum eru um at kódna í plastikkoyggjum

– onkur á stødd við Kanada – sum reka við streyminum manga staðna. Vit kunnu væl ímynda okkum ta karastrofu, ið hevði rakt Føroyar, um ein slík oyggj nærkaðist okkara matkova á sjónum.

Í dag er okkara havhestur longu dálkaður av bæði plasti, smáum batteríum, og aðrari óhumsku. Vit finna hval, sum hevur 30 plastposar í maganum, og allastaðni, har fólk ferðast, sløðist plasttilfar. **Føroyar eru als ikki óspoleraðar.**

Sjálv búgvi eg beint við eina av landsins mongu bensinstøðum, og hvønn dag savni eg plast upp, í miðal einar 7 plasthandskar um dagin beint uttan fyri dyrnar. Tað verður uml. 2500 handskar um árið, og eg spyrji undrandi, er tað neyðugt at vera í handskum, tá mann keypir bensin?

Tað var Bogi Hansen, professari, sum fyri mongum árum síðani segði: alt endar í havinum. Í dag meta fólk, at tilsamans 8 milliónir tons av plastikki enda í havinum hvørt ár!

Tað var Bogi Hansen, professari, sum fyri mongum árum síðani segði: **alt endar í havinum.** Í dag meta fólk, at tilsamans **8 milliónir tons** av plastikki enda í havinum hvørt ár! (Lesið talið eina ferð aftrat).

Frakland hevur sett bann fyri

beriposum úr plastikki. So hví kunnu lítlu Føroyar ikki gera okkurt? Til dømis taka kr. 20 fyri hvønn plastposa.

Vit kunnu eisini seta hundrædals fleiri ruskiløt upp har fólk ferðast. Vit kunnu hava eina góða innsavning av **øllum** fløskumerkj-

um. Og vit kunnu byrja eina hugburðsbroyting í barnagørðunum.

Tað føroyska tiltakið **»Ringrás«** sum hevur egna heimasíðu, er slóðbrótandi og átti at verið skotið upp til ta norðurlendsku umhvørvisheiðurslønina. Tað eru slík fólk, ið fáa heilar tjóðir at rakna við.

